

Kmetijske in rokodelske Novice.

Na svitlobo dane od c. k. krajnske kmetijske družbe.

Tečaj V.

V sredo 10. Sušca 1847.

List 10.

V spomin sv. Cirila in Metoda. *)

Kdo sta častita možá? — je podoba ko Grecije mnihov;
Ino pa vajno blagó? — bukve helenske so skór.
„Klicali naju“ — povésta — „so knezi slovenski; neséva
Véro pa knjige sveté, kakor umévne so jim.“
Draga sta brata, Ciril pa Metodi! kakó zaželéli
Vaju Slovéni so zé, slišati božji podúk.
O pač kmalo prišla sta tje do meje Slovénje,
Jela cvetéti lepó véra je Kristusova.
Zaliga sadeža rast pa vihár polnočni zatáre;
Kjer zgol ptujci deró, ptuj je še daljni Slovén.
Zdaj med ljudstvo novó zasejati besedo nebéško,
Pride sem Italiján, bliža se tudi Bavár.
Ali po rodu letéh ni jezik, uméti ne more
Láhkó Slovén besedí; vnet za resnico pa je.
Vama neznana pa ni govorica preblaga Slovéna,
Glas mu je vajnih ust kot materínski sladák.
Zbrati za vama hití pod znamenje križa se národ,
Sréčno nebéški si mir v vajnimu vodstvu dóbi.
Z glasi domačmi Bogú část dáje ko Grék pa Latinic;
Kar razodél je Gospód, bère po svoje celó.
Če za viši edinost tú Slovén se k latinšini druží,
On ne pozabi nikdar, kar se po vama je učil.
Sveta možá! še prosíta za rod, ki sta kdaj ga vodíla,
V njem duh vére de bo védno nezmagan ostál.

P. H.

Popolni podúk,

kakó krompir saditi, de bo práv?

Čas se bliža, de bo treba krompir saditi. Bog
daj, de bi se ta potrebni sadež letas boljši obnesel,
kakor lani in predlanjskim! S tem serčnim vošilam
podamo kmetovavcam pričijoči podúk in jih živo
poprosimo, naj se ravnajo po njem; vse drugo naj
pa izročijo milostljivimu očetu nad nami, ki daje
natori postave, katerih človek spreminiti ne more.
Nebeški oče pa je dal kmetovavcu tudi um in pamet,
de naj sam presodi, kar rastlinam nar bolj tekne,
de mu bodo veselo rastle in obilni sad prinesle.

Veliko kmetovavcov je, ki mislijo, de je krompirju vse práv in vse všeč, kar mu storijo. To je pa grozno napčna misel, in marsikteri kmet, ki je navadno le en koš krompirja pridelal, bi ga bil lahko dva ali tri kóše imel, ko bi bil z njim tako ravnal, kakor poterjene skušnje velevalo.

1. V kakšno zemljo naj se krompir sadi.

Krompir raste sicer po vsih deželah in v vsaki zemlji, kjer žita obrodijo, pa se vunder le veliko slabji obnaša v teški, debeli in mazasti ilovki in sploh v mokrotni in merzli zemlji. Nar bolj se mu prileže lahka in bolj rahla zemlja — pešenka, apnjenka. V taki zemlji, če je pametno gnojena, se pridelava nar več dobriga krompirja.

„Lahko vam je svét dajati“ — nam bo odgovoril ta ali uni kmet — „ali sim pa v stanu svét premeniti, kjer moje polje leži?“ To, ljubi prijatelj, vse dobro vémo, in s tem podukam le hočemo réči, de naj si prvič kmetovavec za krompir iz svojih njiv tisto odloči, ki je za-nj bolj pripravna od družih, in drugič de naj jo také obdeluje, kakor bomo pozneje povedali.

Pa tudi na to naj gleda, kateri sadež je pred krompirjem na njivi bil? Posebno dobro se obnaša krompir po detelji, zelji, lanu, konoplji in na taci njivah, ki so bile poprejšno jesen iz ledin preorane in obdelane; tudi po pšenici in réži, kterima je bilo dobro gnojeno, dobro rodi.

Nikdar pa mu ne tekne, ga berž po gnojenji saditi. Tak krompir, če ravno debel, je slabiga okusa (žmaha) in veliko raji gnjije od družiga.

„To pa že ni res“ — slišimo spet nektere kmetovavce govoriti in se na svoje skušnje opirati. Prijatli, ki tako govorite, počasi! de se bomo práv pametno pomenili. Povejte mi, ali ste do lani in predlanjskim kterikrat práv práv natanjko premišljevali, ktera zemlja in kakšno gnojenje se krompirju nar bolj prileže? Če se vam je eno leto krompir slabši ali boljši od družiga obnesel, recite, ali ste kaj prevdarjali, zakaj se je to zgodilo? Ali ste vsako leto lastnost sadežev, ki so pred krompirjem na njivi bili, — ali ste lastnost na njivo navoženiga gnojá vselej dobro

*) Nar imenitniši keršanska učitelja slovenskiga naroda okoli 863. leta po Kristusovim rojstvu sta bila slavna brata sv. Ciril in Metodi v Solunjah na Gerškim domá, katerih god 9. Sušca obhajamo in od katerih lep sostavik visociga góspoda v 34. listu lanjskih Novic več pové.

hrastmi, smerekami, borovci i. t. d. Seliša (vasi) so še bolj redke, proti krajnski deželi komej četerti del velike. Zemlja je od začetka práv rodovitna, kér je spočita. Kmetije so velike; njive in travniki semtertje po več oralov mérijo. Veči perdelki so pšenica, réž, turšica; malo sočivja, nekoliko ajde; letas malo korúna, na nekterih krajih je tudi gnjil; répe nisim vidil, korenja malo, zelja malo. Od sadja so bile le jabelka in breskve, družiga malo. — Jed in pa kuha je dosti drugači, kakor v Evropi; od tega bi bilo več pisati. — Stanovanja v ti strani, kjer sim jest, so majhne bajte iz hlodov, vse drugači narejene, kakor krajnske leséne hiše. — Praviga vina od terte skorej tukej ni dobiti, ampak le ponarejene sladke vina. Za sveto mašo sim vino dvakrat v Pitsburgu kupil, in sicer méro, ktera kaka dva bokala derží, za 75 stotinov, to je za 1 gold. 31 kraje., tako de bokal pride na 46 kraje.; in to je bilo neko bélo francosko vino, take dobrote, kakor bi utegnilo na krajnskimi v kerčmi po 16 kraje. biti. — Ljudjé so v ti strani zlo zdravi; v bolj zapadnih deželah néki niso takó.“ —

„Bog vas obvaruj vse v svoji ljubezni, in tudi mene, in nas vse s svojo milostjo podpiraj.“

P. H.

109 let star mož na Krajnskimi.

Gosp. Maksimiljan Himmer, c. k. komisijski zdravnik v Krajnski gori so nam tole za Novice na znanje dali:

3. Grudna lanjskiga leta je na Koroški Beli na Gorenskimi umerl Jožef Kenda, 109 let star mož, ki je pod 6 cesarji in 10 papeži živel. Rojen je bil v Bolcu v letu 1737, in odrašen je v vojaški stan stopil. V tem stanu je avstrijskim cesarjem veliko let služil in tudi v turški vojski bil. Na Hrovaškimi se je bil oženil in več let tam prebival. Pred nekimi leti — že práv star — se je na Hrušico blizo Jesenic preselil, pozneje pa na Javorniku živel, kjer mu je več let dobrotljiva baron Cojzova rodovina potrební živež darovala. Clo do zadnje ure je rad okoli hodil, se ravno pokonci deržal, pa tudi ni oslepil in ne oglušil. Pred smertjo ta dan ga je moč zlo zapustila, kar ga je nekoliko ostrašilo, kér ni bil svoje žive dni nikdar bolán. 3. dan Grudna zjutrej so ga mertviga našli na klopi pri peči — njegovi navadni postelji.

Černe bukve.

Neko podrejeno babo, ki se žlahtna gospá imenovati da, in svojo grozovitno roko tudi še poljubiti ponuja, posebna želja po fazanih mika. Kér pa ti le po redko perletijo, zató si razvajeno željo s kopuni, kterim fazanov vkus dati vé, spolnuje. Ona kuha v vini neko začimbo (Gewürz), po tem pa vrelo vino v žive kopune vliva, jih za vrat obesi, in v tej strašni žgallini cerkniti da. — Kdo zamore to nečloveško ravnanje z ubogo stvarjo brez groze poslušati? — Černe bukve so za tako divjakinjo še premalo. —c.

Drobtinice iz raznih časopisov.

(Hvala, komur hvala gré.) Ako kter rokodellec zavoljo umnosti, pridniga napredovanja in poštenosti očitno pohvalo zasluži, jo gotovo zasluži Ljubljanski tesárski mojster gosp. Juri Pajk. „Ilirski list“ je tedej práv storil, de je tudi v nemškimi časopisu lepe vednosti hvale vredniga mojstra razglasil, kteriga bravci Novic že davnej častno poznajo.

(Kolendar za puk) to je pratika za ljudstvo, ktero je Zagrebška kmetijska družba letas v per-

vič na svitlo dala, je vse hvale vredna in po pravici zasluži, de bi si jo vsak hrovaško-slavonski kmet omislil. Lepa misel je bila častitiga vrednika, gosp. Dragutina Rakovca, de je povesti s podobami, ki jih je lani Goriška družba zoper terpinčenje žival tudi Novicam priložiti dala, v ti pratiki natisniti dal. Cena lično natisnjene pratike je 6 kraje.

(Nove slovanske kmetijske Novice) so jeli v Belimgradu na Serbskim ob novim leti za Serbske poljodelce na svitlo dajati, pod nadpisam: Čiča Srečkov, list za srbske zemljodelce. Cena tega lista, ki je ves po izgledu naših Novic sostavljen, je razun poštovine 4 gold. Vrednik je gosp. A. Nikolič. Vsaki torek se izdaja ena pola v četertini. Na čelu nosi podobo, Novični podobi nekoliko enako. — Práv serčno želimo, de bi imenovani list práv veliko bravcov imel!

Žalostna novica.

Iz Pešta pišejo, de lakota na Ogerskim zmirej hujši prihaja; v samim Novograškim komitatu je blizo 50,000 ubozih ljudi, ki nimajo kaj jesti. Med kruh mešajo žaganje, ali pa namest kruha jedó lanene preše.

Odgovor.

Tudi slavni česki časopis „Kwety“ v 27. listu oznani, de so presvitli Cesar vodja nemških šol v Celji, gospoda Matija Vodušeka, opata in mestniga fajmoštra izvolili, in praša pri ti priliki: „Radi bi zvedili, ali so to tisti Vodušek, ki so nedavno v Novicah krasni sstavek od učiteljskiga stanú spisali?“ Z veseljem odgovorimo, de so.

Vredništvo.

Naznanje novim naročnikom Novic.

Letas se je toliko novih prejemnikov Novic oglasilo, de so nam prvi peteri listi pošli in de moramo drugi natis napraviti. Berž, ko bo moč, bo nov natis dokončan, in naročniki bodo kmalo tudi perve petere liste dobili, ktere jim sedaj nismo mogli poslati. Rêkli bi, de je gosp. Vertovcova kemija Novicam posebno veliko novih prejemnikov naklonila, kér je njena hvala zares enoglasna.

Vredništvo.

Popravki.

Vsaka tréh večih rék, ki se v poglavitne vode na Slovénskim vtekajo in v njih zgubijo, ima svoje imé od tiste poglavitne vode, v ktero se steka: Murica (Mürz) od Mure, Dravina (Drau) od Drave, in Savina (San) od Save, kakor de bi se povedalo, čija (čigava) de je. To mi je dopovedal ne davno neki učen Slovan. Po tem takim ne porečem več Savina, kakor v 51. listi lanjskiga tečaja, temuč Savina, bêri: Sávna.

—o—

V listu 10, v pesmi: V spomín sv. Cirila in Metoda v 7. verstí beri:

O pač naglo prišla je tje bila do meje Slovenje.

Današnjimu listu je perdjan peti del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	13. Sušca.		8. Sušca.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	54	3	5
1 > > banaške...	3	—	3	6
1 > Turšice.....	2	3	2	4
1 > Šoršice.....	—	—	2	44
1 > Réži.....	2	15	2	14
1 > Ječmena.....	1	47	1	54
1 > Prosa.....	1	42	1	40
1 > Ajde.....	1	35	1	25
1 > Ovsa.....	1	6	1	5

hrastmi, smerekami, borovci i. t. d. Seliša (vasi) so še bolj redke, proti krajnski deželi komej četerti del velike. Zemlja je od začetka práv rodovitna, kér je spočita. Kmetije so velike; njive in travniki semtertje po več oralov mérijo. Veči perdelki so pšenica, réž, turšica; malo sočivja, nekoliko ajde; letas malo korúna, na nekterih krajih je tudi gnjil; répe nisim vidil, korenja malo, zelja malo. Od sadja so bile le jabelka in breskve, družiga malo. — Jed in pa kuha je dosti drugači, kakor v Evropi; od tega bi bilo več pisati. — Stanovanja v ti strani, kjer sim jest, so majhne bajte iz hlodov, vse drugači narejene, kakor krajnske leséne hiše. — Praviga vina od terte skorej tukej ni dobiti, ampak le ponarejene sladke vina. Za sveto mašo sim vino dvakrat v Pitsburgu kupil, in sicer méro, ktera kaka dva bokala derží, za 75 stotinov, to je za 1 gold. 31 kraje., tako de bokal pride na 46 kraje.; in to je bilo neko bélo francosko vino, take dobrote, kakor bi utegnilo na krajnskimi v kerčmi po 16 kraje. biti. — Ljudjé so v ti strani zlo zdravi; v bolj zapadnih deželah néki niso takó.“ —

„Bog vas obvaruj vse v svoji ljubezni, in tudi mene, in nas vse s svojo milostjo podpiraj.“

P. H.

109 let star mož na Krajnskimi.

Gosp. Maksimiljan Himmer, c. k. komisijski zdravnik v Krajnski gori so nam tole za Novice na znanje dali:

3. Grudna lanjskiga leta je na Koroški Beli na Gorenskimi umerl Jožef Kenda, 109 let star mož, ki je pod 6 cesarji in 10 papeži živel. Rojen je bil v Bolcu v letu 1737, in odrašen je v vojaški stan stopil. V tem stanu je avstrijskim cesarjem veliko let služil in tudi v turški vojski bil. Na Hrovaškimi se je bil oženil in več let tam prebival. Pred nekimi leti — že práv star — se je na Hrušico blizo Jesenic preselil, pozneje pa na Javorniku živel, kjer mu je več let dobrotljiva baron Cojzova rodovina potrební živež darovala. Clo do zadnje ure je rad okoli hodil, se ravno pokonci deržal, pa tudi ni oslepil in ne oglušil. Pred smertjo ta dan ga je moč zlo zapustila, kar ga je nekoliko ostrašilo, kér ni bil svoje žive dni nikdar bolán. 3. dan Grudna zjutrej so ga mertviga našli na klopi pri peči — njegovi navadni postelji.

Černe bukve.

Neko podrejeno babo, ki se žlahtna gospá imenovati da, in svojo grozovitno roko tudi še poljubiti ponuja, posebna želja po fazanih mika. Kér pa ti le po redko perletijo, zató si razvajeno željo s kopuni, kterim fazanov vkus dati vé, spolnuje. Ona kuha v vini neko začimbo (Gewürz), po tem pa vrelo vino v žive kopune vliva, jih za vrat obesi, in v tej strašni žgallini cerkniti da. — Kdo zamore to nečloveško ravnanje z ubogo stvarjo brez groze poslušati? — Černe bukve so za tako divjakinjo še premalo. —c.

Drobtinice iz raznih časopisov.

(Hvala, komur hvala gré.) Ako kter rokodelec zavoljo umnosti, pridniga napredovanja in poštenosti očitno pohvalo zasluži, jo gotovo zasluži Ljubljanski tesárski mojster gosp. Juri Pajk. „Ilirski list“ je tedej práv storil, de je tudi v nemškimi časopisu lepe vednosti hvale vredniga mojstra razglasil, kteriga bravci Novic že davnej častno poznajo.

(Kolendar za puk) to je pratika za ljudstvo, ktero je Zagrebška kmetijska družba letas v per-

vič na svitlo dala, je vse hvale vredna in po pravici zasluži, de bi si jo vsak hrovaško-slavonski kmet omislil. Lepa misel je bila častitiga vrednika, gosp. Dragutina Rakovca, de je povesti s podobami, ki jih je lani Goriška družba zoper terpinčenje žival tudi Novicam priložiti dala, v ti pratiki natisniti dal. Cena lično natisnjene pratike je 6 kraje.

(Nove slovanske kmetijske Novice) so jeli v Belimgradu na Serbskim ob novim leti za Serbske poljodelce na svitlo dajati, pod nadpisam: Čiča Srečkov, list za srbske zemljodelce. Cena tega lista, ki je ves po izgledu naših Novic sostavljen, je razun poštovine 4 gold. Vrednik je gosp. A. Nikolič. Vsaki torek se izdaja ena pola v četertini. Na čelu nosi podobo, Novični podobi nekoliko enako. — Práv serčno želimo, de bi imenovani list práv veliko bravcov imel!

Žalostna novica.

Iz Pešta pišejo, de lakota na Ogerskim zmirej hujši prihaja; v samim Novograškim komitatu je blizo 50,000 ubozih ljudi, ki nimajo kaj jesti. Med kruh mešajo žaganje, ali pa namest kruha jedó lanene preše.

Odgovor.

Tudi slavni česki časopis „Kwety“ v 27. listu oznani, de so presvitli Cesar vodja nemških šol v Celji, gospoda Matija Vodušeka, opata in mestniga fajmoštra izvolili, in praša pri ti priliki: „Radi bi zvedili, ali so to tisti Vodušek, ki so nedavno v Novicah krasni sstavek od učiteljskiga stanú spisali?“ Z veseljem odgovorimo, de so.

Vredništvo.

Naznanje novim naročnikom Novic.

Letas se je toliko novih prejemnikov Novic oglasilo, de so nam prvi peteri listi pošli in de moramo drugi natis napraviti. Berž, ko bo moč, bo nov natis dokončan, in naročniki bodo kmalo tudi perve petere liste dobili, ktere jim sedaj nismo mogli poslati. Rêkli bi, de je gosp. Vertovcova kemija Novicam posebno veliko novih prejemnikov naklonila, kér je njena hvala zares enoglasna.

Vredništvo.

Popravki.

Vsaka tréh večih rék, ki se v poglavitne vode na Slovénkim vtekajo in v njih zgubijo, ima svoje imé od tiste poglavitne vode, v ktero se steka: Murica (Mürz) od Mure, Dravina (Drau) od Drave, in Savina (San) od Save, kakor de bi se povedalo, čija (čigava) de je. To mi je dopovedal ne davno neki učen Slovan. Po tem takim ne porečem več Savina, kakor v 51. listi lanjskiga tečaja, temuč Savina, bêri: Sávna.

—o—

V listu 10, v pesmi: V spomín sv. Cirila in Metoda v 7. verstí beri:

O pač naglo prišla je tje bila do meje Slovenje.

Današnjimu listu je perdjan peti del kemije.

Žitni kup. (Srednja cena).	V Ljubljani		V Krajnju	
	13. Sušca.		8. Sušca.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače....	2	54	3	5
1 > > banaške...	3	—	3	6
1 > Turšice.....	2	3	2	4
1 > Šoršice.....	—	—	2	44
1 > Réži.....	2	15	2	14
1 > Ječmena.....	1	47	1	54
1 > Prosa.....	1	42	1	40
1 > Ajde.....	1	35	1	25
1 > Ovsa.....	1	6	1	5